

Ev İşçileri Dayanışma Sendikası (Evid-Sen)

Covid-19 Raporu

Peki Ya En Alttakiler...

Hazırlayanlar

Ceyhun Güler

Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

ceyhungler@gmail.com

Gülhan Benli

Evid-Sen Genel Başkanı

gul-banli@hotmail.com

Nisan, 2020

GİRİŞ

İlk olarak Çin'in Vuhan şehrinde ortaya çıkan Koronavirüs, çok kısa bir zaman içerisinde bütün dünyaya büyük bir hızla yayılmış ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihinde küresel salgın olarak ilan edilmiştir. Salgının kamu sağlığını, derinden etkilemesinin yanında ekonomik ve sosyal alanda ortaya çıkardığı sorunlar milyarlarca insanın refahını tehdit etmeye başlamıştır. İçinden geçilmekte olan bu süreç çalışma yaşamına ilişkin çok ciddi sıkıntıların ise şimdiden görünür hale gelmesine neden olmuştur. Kısacası bütün krizlerinde olduğu gibi bu dönemde de en büyük yük işçi sınıfının omuzlarına yüklenmiştir. Çalışma yaşamında esnekliğin meşrulaştırılması, işçilerin gelir ve iş güvencesinden mahrum bırakılmaları, temel sosyal haklara eşim anlamında yaşanan sorunlar, işçi sağlığı ve iş güvenliği gözetilmeksizin çalıştırılan işçiler, bir anda kendilerini işsizler ordusu içerisinde bulan milyonlar bu dönemde karşımıza çıkan tablonun sadece küçük bir bölümünü temsil etmektedir. Ancak bir de bu tablonun en karanlık noktasında kalanlar bulunmaktadır. Onlar ki sayıları dünya genelinde 100 milyonları aşan, toplumun en güvencesiz ve en kırılgan grupları arasında yer alan ev işçileridir. Dolayısıyla ev işçilerinin koronavirüs döneminde özel yaşamlarında ve çalışma yaşamlarında karşılaştıkları sorunlar, Ev İşçileri Dayanışma Sendikası adına hazırlanan bu raporda dile getirilmeye çalışılmıştır. Kısacası bu rapor aracılığıyla, emekleri *görünmez, değersiz, kırılgan, güvencesiz* kılınan ev işçilerinin yani *en alttakilerin* hikâyelerine yer verilmiştir.

Not: Raporla ilgili olarak işçilerle kurulan ilişkiler süresince Evid-Sen'in iletişim içerisinde olduğu 7 ev işçisi kadının enfekte olduğu ve Covid-19 kapsamında tedavi gördükleri tespit edilmiştir.

Yöntem ve Demografik Veriler

Rapor kapsamında Evid-Sen'in yakın ilişki içerisinde bulunduğu, İstanbul'da yaşayan 30 kadın ev işçisi ile iletişime geçilmiştir. Araştırmaya katılan ev işçilerinden yarı yapılandırılmış olarak kendilerine ulaştırılan soruları cevaplamaları istenmiştir. Salgın dönemi içerisinde yüz yüze görüşmenin mümkün olmaması ve çoğu ev işçisi kadının online konferans ve sohbet programlarını kullanmamaları nedeniyle ilgi soruların cevapları yazılı olarak iletilen mesajlar veya video ve ses kaydı aracılığıyla alınmıştır.

Rapor kapsamında görüşlerine başvurulmuş ev işçilerinin ortalama meslek tecrübelerinin 15 yılın üzerinde olduğu görülmüştür. Bu durum raporun oluşturulması sürecinde ev hizmetleri alanında uzun yıllardır emek veren kişilerin tecrübe ve deneyimlerinden istifade edilmiş olması nedeniyle anlamlı bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların çok büyük bir çoğunluğu başka bir iş yapma şansları olmadığı için ev işçiliğini tercih ettiklerini belirtirken, yine çoğu işlerini tanıdıkları aracılığıyla bulduklarını ifade etmişlerdir.

Soruları cevaplayan ev işçilerinin 13'ü ilköğretim mezunu olduğunu belirtirken, katılımcılardan ikisi herhangi bir şekilde eğitim almadığını ifade etmiştir. Lise mezunu katılımcı sayısının 9 ve yükseköğretim mezunu katılımcı sayısının ise 3 kişi olduğu görülmüştür. 5 katılımcı ise eğitim durumunu belirtmemiştir. Katılımcılardan 15'i evli olduğunu ifade ederken bu 15 kişiden 11'i evin geçimini eşi ile birlikte sağladıklarını dile getirmiştir. Bu durum rapor kapsamında araştırmaya katılan ev işçilerinin sadece hane bütçesine katkı sağlamak amacıyla çalışmadıklarını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca araştırmaya katılan ev işçilerinden 19 kişi gündelikçi olarak 11'i ise yatılı olarak çalıştığını belirtmiştir. Yatılı çalışanlar arasında ise 6 kişinin göçmen işçilerden oluştuğu görülmüştür. Dolayısıyla bu kapsamda ev hizmetlerinde hem gündüzlü hem de yatılı çalışan işçilerin tecrübelerine ulaşılabilmektedir. Gündelik işlerde çalışan ev işçilerinin yoğun bir şekilde işsizlik sorunuyla karşı karşıya oldukları görülürken yatılı olarak çalışan ev işçilerinin ise izinsiz ve işçi sağlığı ve iş güvenliği tedbirlerine uyulmaksızın çalıştırıldıkları anlaşılmıştır.

Ev Hizmetlerinde Gündelik İşlerde Çalışanların Tamamı İşsiz...

Salgın döneminde ev işçilerinin içinde buldukları durumun tespit edilebilmesi açısından katılımcılara bu dönemde ne tür sıkıntılar yaşadıkları sorulmuştur. Bu doğrultuda salgın öncesinde gündelik işlerde çalışan katılımcıların tamamının şu anda çalışmadıkları, işsiz kaldıkları ve çok ciddi ekonomik sorunlarla karşı karşıya oldukları görülmüştür. Temel ihtiyaçlarını dahi karşılamakta güçlük çeken ev işçileri, sürecin daha fazla uzaması halinde içinden çıkılamayacak bir durumla karşı karşıya kalacaklarını ifade etmişlerdir.

- *“Herkes korkuyor bizi eve almıyorlar... Çok sıkıntı yaşadım bu süreçte... Borçluyum borumu ödeyemiyorum, oğlum askerde, diğer çocuğum kaza yaptı kiramı ödeyemedim. Bankalara borcum da var. Bu hastalıktan sonra kimse çalışmıyor... Maalesef para yok borç var her yere... Gece*

gündüz düşünüyorum iki hastayla yaşıyorum... Beslenmemi bile sağlayamıyorum... Para yok ki ne alıp yiyelim... Üçüncü kiram oldu ödemedim... Ev işçisi 9, herhangi bir eğitimi yok, mesleki tecrübe 25 yıl

- *“Bu dönemde ciddi sıkıntılar yaşıyorum, parasız kalıyorum... Çünkü gündelikçi olarak çalışıyordum... Bütün işlerimiz sonlandı işler iptal oldu... bu hastalık yüzünden, işimden ayrılmak zorunda kaldım ... Şu an ciddi şekilde maddi durumum çok bozuk. Bütün geçimimi ev işlerinden sağlıyordum. Daha önce bir gıda kartım vardı ayda 125 TL İBB’den olan ondan alışveriş yapabildim bu ay öyle idare ettim...”* Ev işçisi 10, ilkokul mezunu, mesleki tecrübe 35 yıl
- *“Çalışmıyorum, kirayı, faturaları ödeyemiyoruz, sonumuz ne olacak... Karanlık günlerden geçiyoruz... İşimiz duaya kaldı...”* Ev işçisi 15, ilkokul mezunu, Mesleki tecrübe 30 yıl

Ev işçileri bütün bu zor şartların yanında kadına karşı şiddetin de temel özenesi olarak karşımıza çıkmışlardır. İçinden geçilen süreçte bazı ev işçileri kendi aileleri içinde de şiddete maruz kaldıklarını diler getirmişler.

- *“Ama şartlar zor... Yuvam dağıldı, çocuklarla buralarda bir başıma kaldım... Gibi gibi şeyler... Çevre olsa da ne yazar, elin kolun bağlı, büyükler ters, babam bıçak çektii... Önüne gelen evden kovuyor kafalarına estikçe...”* Ev işçisi 11, lise mezunu, mesleki tecrübe 20 yıl

Yatılı Ev İşçileri İzinsiz Çalışıyor, Hastalanma Riskleri Yüksek, Kötü Muamele ise Cabası...

Bu dönemde hala geçimlerini sağlayabilen ve işleri olan ev işçileri ise son derece zor şartlar altında izinsiz ve uzun sürelerle çalışmak zorunda kalıyorlar. Yatılı çalışan birçok ev işçisinin işyeri bu dönemde içine kapatıldıkları hapishanelere dönüşmüş durumda. Aileleri ile iletişim kuramıyorlar, virüse karşı korunmuyorlar ayrıca kendileri virüsün kaydığı gibi görülüp horlanıp ötekileştiriliyorlar. İzin isteyen ev işçileri ise işverenleri tarafından risk unsuru olarak görülüyor ve bu talepleri karşılanmıyor. Kısacası bu döneme yatılı çalışma alanında kölelik benzeri uygulamalar damgasını vuruyor.

- *“Çalıştığım işyerinden izin istedim ama vermediler. Sen bize korona mı bulaştıracaksın dediler? Ellerime omuzlarıma vurup bana şiddet uygulayıp sonra da işten çıkarttılar...”* Ev işçisi 1, lise mezunu, mesleki tecrübe 12 yıl
- *“Bu olaylardan dolayı dışarıya çıkamıyorum gün boyu evdeyim izin günümü odamda geçiriyorum. Hafta içi çalışıyorum. İşim daha da yoğunlaştı çünkü herkes evde... Nefes alamıyorum herkese yetemiyorum... Bu süreçte covid öldürmezse bu gidişle Bakırköy’ün yolu görünüyor...”* Ev işçisi 14, lise mezunu, mesleki tecrübe 12 yıl

Yatılı çalışan ev işçileri arasında yoğun olarak bulunan göçmen ev işçilerinin durumu da son derece ağır ve insanlık dışıdır. Çoğu zaman izinsiz (kendi değerleriyle kağıtsız) çalışan ev işçileri hem çalışma şartlarıyla baş etmeye çalışıyor hem de çok daha sömürüye açık hale geliyorlar. Bazılarının ise ülkelerinde enfekte olan yakınları var ve onların endişesini de içlerinde yaşıyorlar.

- *“Adım ... Hemşireyim, Azerbaycanlıyım. Memlekette çocuğum ve eşim var. Eşim korona oldu şimdi daha iyi ancak aklım ailemde. Ailemle telefondan görüntülü konuşuyorum. Bir buçuk yıldır çocuk bakıcısıyım. İki aydır hiç izin kullanmadım. Çalıştığım evin bütün işini yapıyorum, çocuklarına bakıyorum... Çok yoruldum...Bende virüs çıksa ne yaparım bilmiyorum. Önemli olan onlar, biz umurlarında değiliz. Evleri küçük bana ait bir odam yok bir şey olsa beni işten atarlar. Kendileri hasta olsa bana baktırırlar...”* Ev işçisi 25, yüksekokul mezunu, mesleki tecrübe 1 buçuk yıl

Başka bir göçmen ev işçisinin anlattıkları ise insanlık dışı muamelenin dayandığı boyutu göstermesi açısından son derece çarpıcı. Odasına kapatılan ev işçisi yemeğinin kapasına bırakıldığını söylüyor ve içinde bulunduğu duruma isyan ediyor.

- *“Adım... Özbekistanlıyım... Karı koca yaşlı bir çiftin yanında çalışıyorum iki buçuk senedir. Çalışma iznim yok. Çalıştığım iş yerinde yaşadığım önemli bir sorunu yazıyorum. Oturma iznini almak için postaneye gittim. Ayrıca otobüsle ya da minibüsle de değil çalıştığım yerin özel şoförüyle gidip geldiğim halde bize virüs bulaştırırsın diye bir*

hafta boyunca odama hapsedildim. Hapisim devam ediyor yemeğimi kapı önüne bırakıyorlar bu duruma dayanamıyorum. İşi bırakmayı düşünüyorum bırakmak istediğimde neyle karşılaşacağımı bilmiyorum. Çok üzülüyorum, bir insana bu yapılmamalı...” Ev işçisi 2, lise mezunu, mesleki tecrübe 2 buçuk yıl

İlaveten Sorunların Nicesi Ev İşçilerinin Başında...

Ev işçilerinin işsizlik ve çalışma şartlarının kötüleşmesinin yanında barınma, beslenme ve sağlık sorunlarına yönelik olarak da birçok bilgiye ulaşılmış, ev işçilerinin konuya ilişkin deneyimlerinden istifade edilmiştir. Bu doğrultuda ev işçilerinin anlattıkları sorunlar aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Barınma Hakkına Erişim: Ev İşçileri Bu Dönemde Kiralarını Ödeyemiyor...

Ev işçilerinin yaşam standartlarının anlaşılabilmesi adına kendilerine yöneltilen sorulardan birisi “Oturduğunuz ev size mi ait yoksa kiracı mısınız?” şeklinde olmuştur. Bu soruya araştırmaya katılan ev işçilerinin 20’si kiracıyım şeklinde cevap vermiştir. Kiracı olduğunu belirten ev işçilerinin tamamı ise koronavirüs döneminde ev kiralarını ödemekte zorlandıklarını veya kiralarını hiç ödeyemediklerini dile getirmişlerdir.

- “*Evim kira, elimde ne var ne yok ev sahibine verdim. Bu ay ne yapacağım bilmiyorum*” Ev İşçisi 18, ilkokul mezunu, mesleki tecrübe 15 yıl
- “*Şimdiden elektrik, doğal gaz ve kira ödemelerini yapamaz hale geldik bu böyle devam ederse açıklıkla karşıya kalabiliriz...*” Ev İşçisi 19, ilkokul mezunu, mesleki tecrübe 26 yıl
- “*Evim kira ve ben iki aydır kiramı ödeyemedim...*” Ev İşçisi 21, herhangi bir eğitimi yok, mesleki tecrübe 20 yıl

Ev işçileri tarafından dile getirilen bu ifadeler içinden geçilen dönemde bu kişilerin en temel hakları arasında yer alan barınma haklarına ilişkin ciddi sıkıntılar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırmaya katılan ev

işçilerinin büyük bir çoğunluğu son derece küçük evlerde yaşadıklarını ve herhangi bir hastalık durumunda hatalarını ayrı odalarda izole etme şanslarının bulunmadığını dile getirmişlerdir.

Beslenmekte Dahı Zorluk Çekiyorlar Sağlık Hakkına Erişemiyorlar

Rapor kapsamında ev işçilerine yöneltilen sorulardan biri de “Bu süreçte sağlıklı beslenebiliyor musunuz?” şeklinde olmuştur. İlgili soru kapsamında ev işçilerinin en temel ihtiyaçlarını karşılamakta dahi çeşitli sıkıntılar yaşadıkları tespit edilmiştir.

- *“Sağlıklı beslenmede sıkıntı çekiyoruz. Elimizdeki nakdi de tükettiğimiz için evde olan erzaklarla geçinmeye çalışıyoruz”* Ev İşçisi 21, herhangi bir eğitimi yok, mesleki tecrübe 20 yıl
- *“Beslenemiyoruz tabi ki... Nasıl sağlıklı beslenebiliriz... Paran varsa hayat var...”* Ev işçisi 17, ilkokul mezunu, mesleki tecrübe 10 yıl

Sağlık hakkına erişim de ev işçilerinin sıklıkla dile getirdikleri sorunlar arasında yer almıştır. Katılımcı ev işçilerinin çoğu kayıt dışı çalışmaları nedeniyle sağlık güvencelerinin olmadığını ve bu nedenle sağlık hakkına erişimde sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Soruları yanıtlayan ev işçilerinden 2’si ise yeşil kartları sayesinde sağlık hakkına sınırlı şekilde erişebildiklerini belirtmişlerdir.

- *“Raporlu olduğu için ilacımı direk eczaneye giderek alabileceğim söylendi ancak ben dün eczaneye gittim ilaçlar için benden para istediler ben de alamadan geri döndüm. Kısacası açıklanan birçok yardımdan ben faydalanamadım...”* Ev işçisi 8, ilkokul mezunu, mesleki tecrübe 8 yıl

Yardım Yok Destek Yok Erteleme Yok...

Rapor kapsamında ev işçilerine herhangi bir sosyal yardımdan yararlanıp yararlanamadıkları sorulduğunda, tamamına yakına bu süreçte herhangi bir sosyal yardıma erişemediklerini dile getirmişlerdir. İşsizlik yardımları noktasında da işsiz kalan ev işçilerinin tamamı sigortasız olarak çalıştıkları için bu yardıma başvuru haklarının dahi bulunmadığını belirtmişlerdir.

- *“Hayatımız tehdit altında... Çalışmazsak parasızlıktan çalışırsak virüsten... Bu durum ne kadar sürecektir belli değil... SGK'mız olmadığı için işsizlik yardımından faydalanamıyoruz... Sosyal yardıma başvurduğum ancak 685 TL nafaka aldığım için her defasında ret cevabı verdiler...”* Ev İşçisi 16, ilkokul mezunu, mesleki tecrübe 25 yıl

Ev işçilerinin devlet bankaları tarafından sağlanan temel destek kredisinden faydalanıp faydalanmadıkları da sorgulanmıştır. Katılımcı ev işçilerinin tamamına yakınının belirli bir gelirleri olmadığı için bu imkândan faydalanmadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca hali hazırda kredi borcu olan ev işçilerinin herhangi bir şekilde borçlarını erteleyemedikleri de görülmüştür.

- *“Eşim de ben de kredi desteği için başvuru yaptık ancak gelirimiz olmadığı için bu destekten faydalanamıyoruz...”* Ev işçisi 21, herhangi bir eğitimi yok, mesleki tecrübe 20 yıl
- *“Ben SGK sız çalıştığım için başvuru yapamadım, eşim krediye başvurdu ama onaylanmadı...”* Ev işçisi 8, ilkokul mezunu, mesleki tecrübe 8 yıl
- *“Kredilerin ödemeleri ertelense ne olacak, faiziyle tekrar ödemeyecek miyiz?”* Ev işçisi 19, lise mezunu, mesleki tecrübe 26 yıl

Devlet Bize Sahip Çıkmalı...

Ev işçilerinin büyük çoğunluğu sözlerinin sonunda devlete seslenerek kendilerine sahip çıkılmasını talep etmişlerdir. Bu doğrultuda sigortasız olmalarından kaynaklı sosyal güvenceden yoksun ve sağlık güvencesinden mahrum olmalarının katlanılabilir bir durum olmadığını hatırlatmışlardır. Dolayısıyla devletin bu sürece müdahil olarak kendilerine çözüm üretmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

- *“Sosyal yardımlardan faydalanamıyorum, işsizlik yardımı vs. alamıyorum. Devletin bizlere yardımcı olmasını istiyoruz. Çünkü biz sigortasız çalışıyoruz, bu dönemlerde bize yardım etmesi gerekiyor...”* Ev işçisi 7, ilkokul mezunu, mesleki tecrübe 10 yıl
- *“Rica ediyorum devlet bize el uzatsın. Zor durumdayız iki hastam var çocuklarım işsiz, eşim raporlu ben 57 yaşındayım hastayım hala*

temizliğe gidiyorum. Hastayım zor çalışıyorum. Hiçbir yerde bize sigorta yapmadılar, 25 yıldır sigortasız çalıştık, devlet bize borçlu lütfen bize el uzatsınlar.” Ev işçisi 9, herhangi bir eğitimi yok, mesleki tecrübe 25 yıl

Sonuç Yerine

Belirli dönemlerde belirli sorunlardan herkes etkilenir. Yaşanan bir salgın ayırım yapmaksızın herkesin hayatını kötüleştirir. Yaşam hakkı; coğrafya, din, cinsiyet veya sınıf farkı gözetilmeksizin herkesindir. Ancak bu dönemlerde bazıları daha korumasızdır. Daha güvencesiz, daha kırılgan... Bu görüş temelinde ev işçileri toplumun en güvencesiz ve en kırılgan grupları arasındadır. Dolayısıyla bu dönemde olduğu gibi benzer süreçlerde sömürüye çok daha açık bir hale gelmektedir ev işçileri. Yukarıda hikâyelerine misafir olduğunuz ev işçileri, bu hikâyenin bizatihi sakinidirler. Dolayısıyla acil bir şekilde gerekli tedbirler alınmaz, yeterli imkânlar sağlanmaz ve onlara destek olunmazsa birçok temel insan hakkı kendileri için erişilemez olacaktır. Bu nedenle ev işçilerinin yukarıdaki sorunlarının çözümü adına acil politikaların karar vericiler tarafından hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında konu olan durumla ilgili toplumsal algının oluşturulması ve toplumun tüm kesimlerinin bu soruna duyarlı hale gelmesi de acil taleplerimiz arasında yer almaktadır. Tekrar hatırlatmak isteriz ki bizler evlerinize baharı getiren, temizleyen, yıkayan, hazırlayan, büyüten, bakan ev işçileriyiz. Biz toz bezi değiliz ev işçisiyiz...

CAN GÜVENLİĞİ
İŞ GÜVENLİĞİ
SOSYAL GÜVENCE
İSTİYORUZ
ALACAĞIZ !

EV İŞÇİSİYİZ TOZ BEZİ DEĞİLİZ

HEP BİRLİKTE EL ELE MÜCADELEYE

EV İŞÇİLERİ DAYANIŞMA SENDİKASI

